

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

CII. An possit fieri, ut in potentia activa, id est, habitu asquirendo, actus, id est, operatio, tempore antecedas ipsam potentiam seu habitum?

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

Imperium arripere vero. Si tamen summa urgeat necessitas, aut lege alicubi mulieres cum viris nullo discrimine ad imperium recipiantur, imperandi auctoritatem & potestatem mulieri relinquo: præsertim cum credam velle interdum Deum mulierem imperare, patere viros, ad ipsorum virorum opprobrium *ἡγεμονίῃ* illo suo abutentium. J. han. Serranus in Platon. Dial. 5. *Conclusio*. Sed nos agimus de eo, quod est ordinarium, concludentes, regulare esse, ut vit Remp. administret.

CII.

An possit fieri, ut in potentia activa, id est, habitu acquirendo, actus, id est, operatio, tempore antecedat ipsam potentiam seu habitum?

Affirmatur.

Aristoteles in metaphys. Lib. 9. docet: In potentia activis non quidem naturalibus, sed iis quæ acquiruntur exercitio, ut disciplina & consuetudine, cujusmodi sunt artes & habitus morales, *ἐπέπειται* seu operationem esse priorem tempore, quàm est potentia, seu facultas, seu habitus: quis nisi quis frequenter fidibus cecinerit, non sit fidicen: & fieri non potest, ut ædificator sit, qui non ædificavit. Ac quis experitur, se non posse comparare sibi eloquentiam, aut virtutem aliquam Ethicam, nisi antecedant frequentes actio-

Qui discit
artem canendi
cithara, canis
crebrò cithara,
ut ad discat,
& sic
acquiris ag-

Gg

nes.

tem canen-
di cithara.

Object.

Resp.

nes. Sed hinc exiit occasio disputationis sophistarum attributæ Menoni à Platone, quæ ille conatur probare: nostrum discere nihil esse aliud, quàm reminisci earum rerum quas animus notat: nos nihil de integro addiscere; nobis scientias & artes esse *ἐπιστήμης*. Sic autem arguebant Sophistæ: Si quis addiscit aliquam disciplinam seu artem, addiscit eam, aut sine actione artis addiscendæ, aut actione hujus. Si sine actione, nunquam addiscet omnino: qui enim nunquam canit cithara, nunquam fiet bonus citharædus. Sin actione artis addiscendæ: addiscens erit sciens, nec indigebit doctrina. Verbi causa: si non addiscit artem canendi tibia, nisi qui tibia canit, & non canit tibia, nisi qui scit artem canendi tibia, *ἀδύνατος* est addiscere hanc artem, & fieri bonum tibicinem. Sequitur enim hinc, ut qui nescit tibia canere, agat seu canat actione tibicinis, & ex consequenti addiscens est sciens: quod implicat contradictionem. Nam si addiscit, non est sciens & gnarus: & si scit, non est addiscens. Addiscere enim & scire se habent ut via & meta, iter & terminus. Ad hoc spinosum objectum tenenda est hæc solutio: 1. Etsi animo nostro non sint congenitæ artes & scientiæ: sunt tamen quædam principia naturæ impressa, & naturales propensiones in diversis ad diver-

las

fas scientias & artes, ita, ut qui propender ad
 Muticem, facile laudabiles in ea progressus
 faciat: Contrà, qui non habet inclinationem
 ad eam, nec habet in se aliqua principia tan-
 quam semina, non proficiat in ea. 2. Addi-
 scens addiscit actione, quæ non est artis ad-
 discendæ eo modo, quo est addiscenda, id
 est perfectè, sed est artis, quæ later in suis
 principiis, ut seminibus imperfectè, quæ ars
 ita non addiscitur, sed inest sicut prima prin-
 cipia naturalia composita. 3. Nego hanc con-
 sequentiam. Ergo addiscens est sciens, nisi
 sic inferas: Ergo addiscens est sciens imperfe-
 ctè & virtualiter, quod concedo, & nego im-
 plicare contradictionem: quis habitus con-
 tineretur *divæper* in suis principiis. 4. Ad pro-
 bationem dico: Conditionalem hanc enun-
 tiationem: Si addiscit, non scit: posse esse ve-
 ram, & falsam. Veram quidem hoc sensu: Si
 est addiscens, non est sciens perfectè. Falsam
 verò isto: Si est addiscens, non est sciens im-
 perfectè. Similiter ista: Si scit, non est addi-
 scens, est vera & falsa. Vera sic: Si scit perfe-
 ctè, non addiscit. Falsa sic: Si scit imperfectè,
 non addiscit. Et quis incipiens canere tibia
 non producit hanc actionem ex arte perfe-
 cta, sed tantum ex primis principiis, velut è
 seminibus, in quibus non actu & perfectè,
 sed virtualiter ars continetur, sequitur, eum

Eg a

& an-

1. *Object.*

& ante artem non omninò malè canere tibia, & canendo melius paulatim artem addiscere. Decipitur autem Menon eo, quòd putat non habentem artem, nullo profus modo posse habere actionem artis, quod utiq; verum esset, nisi haberet principia artis animo suo ingenerata. At enim inquis, quòd contra assertionem nostram est: Si potentia, quæ exercitatione acquiritur, præcedit actus: necesse est, ut actus ille reducat ad aliquam causam, à qua producat. At igitur reducat ad habitum, aut ad potentiam naturalem, quæ nondum habet habitum. Pura, actus canendi tibia præcedens artem, aut reducat ad artem, aut ad intellectum nondum perfectum habitu artis. Si primum: falsum est actum præcedere potentiam, id est, habitum, quia effectus non præcedit, sed subsequitur causam. Sin secundum: actus præcedens habitum, & actus productus ex habitu, nò sunt ejusdem rationis, cum unus producat à potentia naturali nondum deducta ad habitum, id est, ab intellectu nondum acquisita arte: alter verò à potentia ad habitum deducta. Atque ita sequitur: ex actionibus illis præcedentibus, cum sint quasi æquivoci, non procreatum iri habitum, à quo postea eliciuntur similes actiones. Hic respondendum: Actionem, præcedentem virtutem seu facultatem acqui-

Naturalis
potentia hinc
opponitur
artificiosa.

Resp.

sen-

rendam exercitatione, reduci ad potentiam naturalem nondum ad habitum deductam, sed ut in se habet principia & inclinationes ad habitum. Actum neganda illa consequentia: Ergo actus præcedens habitum, & actus productus ex habitu non sunt ejusdem rationis. Ad probationem autem dicendum: Actiones præcedentes & subsequentes, licet non sint à potentia eodem modo se habente, tamen non distingui formaliter & specificè, sed accidentaliter, ut minus & magis perfectum, quæ non mutant speciem. Sunt igitur, quod consequens est, univoci. Postremò negandum est, actiones antecedentes habitum, non posse esse procreantes causas artis: quia producuntur à potentia naturali, in qua sunt *ἀρχαὶ* seu *πρώται*, id est, prima principia artis, velut semina, in quibus, ut causis, ars addiscenda continetur. Porro Menonis argumentum hoc fuit: Cum quæratur virtutis cognitio, eam vel cognoscimus, vel ignoramus. Si cognoscimus, inveniemus quidem: nihil tamen novi discernimus, sed illud idem, quod antea novimus. Si verò ignoramus, nunquam inveniemus. Id exemplo servi fugitivi declarari potest. Etenim si alicujus servus aufugerit, quem antea Dominus noverit, dominus eum quærens, si in illum incidit, statim agnosceret. Si verò non noverit, nunquam

s. Object.

Dilectus.

Gg ;

quæ

quam inveniet: quia etiam si in ipsam incidit, non cognosceret illam esse, quem quaerit. Respon. ex Aristotele: committi hic Elenchum *καθὸ τὸ ἕλκετος διαφέστας*. Præter scientiam enim rei perfectam & ignorantiam perfectam datur medius quidam *ἡμίτις*, seu modus cognitionis, quæ dicitur cognitio virtualis & imperfecta, à qua ad perfectam scientiam, ut à potestate ad actum, transiri potest: sicut medium est in generatione physica, inter ens perfectum, & purum nihil: scilicet Ens potestate, (materia) ex quo fit ens perfectum. Cùm igitur Menon apud Platonem dicit: Vel cognoscimus id quod quaerimus, vel ignoramus, responderetur: quòd neq; perfecte cognoscamus eam rem, neque prorsus ignoremus, sed confusam & imperfectam ejus notitiam habeamus in principiis suis jam præcognitis, seu anticipatis notionibus, quæ nos aptos reddit ad plenam ejus rei scientiam comparandam. Non itaque sequitur, nos vel nihil discere, vel illud idem, quod prius novimus (quod posterius statuit Socrates.) Discimus enim, sed non idem penitus: quia non secundum eundem modum, quo novimus: Si quidem quod novimus cognitione universali, potenciali, & confusa, idem discimus cognitione distincta & particulari, quam prius non habuimus. Dicam

ἐ κεφαλαίῳ, id est, summatim. Si id quod quaeritur, est antè perfectè cognitum, non fit scientia nova, sed reminiscencia. Si verò est omnino ignotum, non potest inveniri: quia sicut ex nihilo nihil fit: ita ex nulla prorsus præcedente cognitione nihil discitur. At certum est homines acquirere novam scientiam, quam antè non habuerant. Medium igitur sit, necesse est, inter perfectam notitiam, & perfectam ignorationem, nempe cognitio confusa, incocta & virtualis, qua possit perfecta & actualis rei scientia comparari: ut ex homine potestate, potest fieri homo actu. Nec quicquam absurdi est, si quis id quod discit dicatur scire quodam modo, & ignorare quodam modo. Ad extremum dixerit, **Objecta** quispiam: potentiam illuminatricem in Sole priorem esse natura Solis illuminatione: & potentiam ἐνεργητικὴν ingrediendi tempore priorem esse in animante quàm ipsam ingressionem. Itaque non esse generaliter verum, si dicatur, actus tempore esse prior ἐνεργητικῇ potentiâ. Resp. Hoc facillè concedo: Quia ἐνέργεια seu actus tempore præcedit activam potentiam, non omnem, non quamvis: non enim naturalem, sed tantùm eam, quæ acquiritur, aut disciplina, ut artes: aut cõfuetudine, ut habitus morales.